

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دومین کنفرانس بین المللی و سیزدهمین کنفرانس ملی ارزیابی کیفیت در نظام های دانشگاهی

گواهی ارائه مقاله

گواهی می شود نویسنده: آقای حسین جعفری ثانی و خانم لیلا رضایی مقدم

در دومین کنفرانس بین المللی و سیزدهمین همایش ملی ارزیابی کیفیت در نظام های دانشگاهی که در روزهای ۲۲ و ۲۳ خرداد ماه ۱۳۹۸ به میزبانی دانشگاه شیراز مرکز منطقه ای

اطلاع رسانی علوم و فناوری و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام ISC برگزار گردید حضور یافته اند و مقاله ای تحت عنوان:

" دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی غیر دولتی- غیر انتفاعی در آینه تضمین کیفیت:
تجارب کارشناسان نظارت و ارزیابی "

را به صورت شفاهی ارائه نموده اند.

دکتر بهرام جوکار

دبیر کمیته علمی کنفرانس

دکتر قاسم سلیمی
دبیر کمیته اجرایی کنفرانس

مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

شیراز - ۲۲ و ۲۳ خرداد ماه ۱۳۹۸

The 2nd International Conference & 13th National Conference
of Quality Assessment in University Systems

دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیر دولتی - غیر انتفاعی در آینه تضمین کیفیت : تجارب

کارشناسان نظارت و ارزیابی

حسین جعفری ثانی^۱، لیلا رضایی مقدم^۲

چکیده

دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیر دولتی - غیر انتفاعی یکی از بزرگ ترین زیر نظام های آموزش عالی ایران هستند که باهدف انجام بخشی از مأموریت آموزش عالی ایران در سال ۱۳۶۴ با مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی تأسیس شدند. هدف و مأموریت این مؤسسات طبق مصوبه ۴۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی عبارت است از: الف- ارتقای سطح دانش و فرهنگ جامعه ب- تأمین نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور ج- گسترش آموزش عالی در کشور به نحوی که بتواند پاسخگوی عطش جامعه برای کسب علم باشد. د- کمک به بسیج و استفاده از همه مدرسان و استادان جامعه در امر آموزش عالی ه- ایجاد زمینه مناسب برای فعالیت همه جانبه مردم در امر گسترش و اعتلای دانش و پژوهش کشور. با عنایت به ماهیت متفاوت این مؤسسات به لحاظ مأموریت، ساختار، ضوابط و مقررات، نحوه تأسیس، نحوه تأمین منابع مالی، تجهیزات و منابع انسانی و وجود مسائل و مشکلات خاص در این مؤسسات، هدف این پژوهش بررسی و تحلیل تجارب حدود ۲۷ نفر از کارشناسان نظارت و ارزیابی در دانشگاه فردوسی مشهد به عنوان دانشگاه مادر و متولی نظارت و ارزیابی آموزش عالی استان که حداقل ده سال در زمینه نظارت و ارزیابی به ویژه در این مؤسسات تجربه دارند، می باشد. تعداد ۵ نفر از این کارشناسان شاغل در دبیرخانه هیئت نظارت و ارزیابی خراسان

^۱. نویسنده مسؤل: دانشیار گروه مطالعات برنامه درسی و آموزش، دانشگاه فردوسی مشهد و دبیر هیأت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت علوم، تحقیقات و فناوری استان خراسان رضوی - hsuny@um.ac.ir - تلفن:

۰۹۱۵۵۰۲۹۹۱۰ - تلفن همراه: ۰۵۱ - ۳۸۸۰۲۴۶۸

^۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد و کارشناس هیأت نظارت، ارزیابی و

تضمین کیفیت علوم، تحقیقات و فناوری استان خراسان رضوی - leyla.rezaie66@gmail.com - تلفن:

۰۹۰۲۹۲۷۰۵۰۶ - تلفن همراه: ۰۵۱ - ۳۸۸۰۲۴۷۵

رضوی و ۲۲ نفر دیگر از ابتدای تأسیس هیئت استانی (از سال ۱۳۸۶) تاکنون با هیئت نظارت همکاری داشته و حداقل هفت دوره آموزشی و توانمندسازی را در زمینه نظارت و ارزیابی گذرانیده‌اند. در این پژوهش از تحلیل اسناد و گزارش‌های مستند و مکتوب حدود ۳۰۰ مورد بازدید توسط گروه‌های منتخب هیئت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت استان خراسان رضوی در طی یازده دوره بازدید سالیانه و مصوبات کارگروه‌های تخصصی و هیئت استانی، مصاحبه با کارشناسان یادشده و سایر گزارش‌ها استفاده شده است. عمده‌ترین مسائل و مشکلات این مؤسسات در چهار قلمرو ۱. مأموریت ۲. ساختار، تشکیلات، ضوابط و مقررات ۳. کیفیت منابع انسانی، فضای کالبدی و تجهیزات ۴. کیفیت آموزش، شناسایی شده است. نمونه‌ای از این مسائل عبارت‌اند از: مبهم بودن و عدول از مأموریت و توجه نکردن به آن، وجود قوانین و ضوابط گوناگون و بعضاً متفاوت برای فعالیت و ارزیابی، عدم تناسب ساختار و ضوابط این مؤسسات با سایر ضوابط آموزش عالی که در عمل بایستی موجب تسهیل و تصمیم‌گیری شود ولی برعکس باعث سردرگمی و تفاوت محسوس این مؤسسات با سایر زیرنظام‌ها و بروز اعتراضات و شکایات متعدد شده است، پایین بودن شاخص عضو هیئت علمی به دانشجو و کیفیت توانمندی آنان به ویژه برای تدریس در مقطع کارشناسی ارشد، مشکلات جذب عضو هیئت علمی، موازی بودن بسیاری از رشته‌ها در مؤسسات و حتی مؤسسات مجاور با هم و با سایر زیرنظام‌ها، کاهش ورودی دانشجو در مقاطع کاردانی و کارشناسی و انجام اقدامات خاص مؤسسات در این خصوص که مستقیماً بر افت کیفیت اثر می‌گذارد، عدم رعایت ضوابط تأسیس رشته‌ها در مقاطع مختلف، ساختار هیئت مؤسسی بودن و تنش‌ها و مداخلات فراوان بین اعضای هیئت مؤسس و اخلاف در امور اجرایی و آموزشی مؤسسات.

کلیدواژه‌ها: مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی، نظارت و ارزیابی آموزش عالی، تضمین کیفیت.

مقدمه

خصوصی سازی آموزش عالی پدیده ای است که طی دهه های اخیر در کشورهای در حال توسعه و در برخی موارد کشورهای توسعه یافته به شکل قابل ملاحظه ای رشد و گسترش یافته و ایران نیز از این منظر مستثنی نبوده است (جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲). امروزه خصوصی سازی در آموزش عالی به عنوان ابزاری برای کاهش فشار در حال رشد در جهت دسترسی به فرصت های آموزشی بیشتر و جبران ناتوانی دولت ها در پاسخگویی به تقاضای آموزش عالی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و مزایای آن موجب شده تا طی سه دهه اخیر بسیاری از کشورهای جهان برای برون رفت از مشکلات و تنگناهای خود به آن روی آورند، ولی علی رغم فراهم شدن تمهیدات لازم و رواج خصوصی سازی در آموزش عالی، کماکان فعالیت این بخش با چالش های مختلفی روبه رو است (رضائیان، توکل کوثری، نوه ابراهیم، ۱۳۹۵)؛ بنابراین با توجه به رشد آموزش عالی خصوصی در کشور و با اذعان به اینکه آن دسته از متقاضیان آموزش عالی که از طریق آموزش عالی خصوصی به امر تحصیل می پردازند و بابت تحصیل خود هزینه متقبل می شوند، انتظار ارائه خدمات با کیفیت و در سطح قابل قبول را هم دارند، هم راستا با رشد کمی این بخش در آموزش عالی کشور نیاز به تأکید بر کیفیت و توسعه این بخش بسیار حیاتی خواهد بود (جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲).

از این رو به زعم بکفورد^۱ (۲۰۰۴) مبحث کیفیت، به عنوان یکی از موضوعات غالب و دغدغه های اصلی مدیریت ظهور نموده و حفظ شده است (مختاریان، محمدی، ۱۳۸۹). معنای کیفیت در آموزش عالی واژگان غنی جدید را به زبان آموزش عالی تزریق کرده است. واژگان جدید در بردارنده مفاهیمی همچون اثربخشی، کارایی، پاسخگویی، حرفه ای بودن، برتری، وجود حداقل استانداردها یا مناسب بودن برای هدف هستند (فیلیپاکو^۲ و تاپر، ۲۰۱۰). به عقیده ولاسینو، گرونبرگ و پارلا^۳ (۲۰۰۴) کیفیت در آموزش عالی یک مفهوم پویا است که

¹Beckford

²Filippakou&Tapper,

³Vlasceanu, Grunberg &Parlea

به چند عامل از جمله بافت و محیط آموزش عالی، اهداف و رسالت های دانشگاه، استانداردهای رشته های تحصیلی و برنامه آموزشی بستگی دارد. سانیا^۱ و میشل (۲۰۰۷) نیز کیفیت در آموزش عالی را به صورت تناسب هدف های آموزش عالی با نیازهای فرد و جامعه به عنوان اهداف آموزش عالی در نظر گرفته و تأکید کرده است که برنامه های آموزشی در آموزش عالی متناسب با این اهداف و در راستای تحقق و تطابق با این اهداف طراحی شود. در صورتی که کیفیت نظام های دانشگاهی مطلوب نباشد، تحقق برنامه توسعه کشور با توجه به نقش آموزش عالی دچار مشکل خواهد شد؛ بنابراین اگر کیفیت، ترکیبی از کارایی، اثربخشی، مسؤلیت پذیری، پاسخگویی، بهره وری و توان نوآوری در یک وضعیت و زمینه محیطی قلمداد شود، می توان به این امر اذعان کرد که کیفیت، اولویت اول نظام آموزش عالی بوده و باید در جهت بهبود و ارتقا آن تلاش کرد (رحیمی، محمدی، هاشمی پرست، ۱۳۸۱). در این راستا به زعم کاسلوسکی^۲ (۲۰۰۶) در چنین محیطی موشکافی مؤسسات آموزش عالی توسط ذی نفعان بیرونی ادامه خواهد داشت تا زمانی که آنها شواهدی از بهبود کیفیت سازمانشان ارایه دهند. چنانچه به گفته ی حجازی و همکاران (۱۳۷۹) نیز دستیابی به کیفیت در نظام های آموزشی مستلزم ارزیابی و استفاده از نتایج آن به عنوان بازخورد برای سیاست گذاری، تصمیم گیری و اجرا است. نظام آموزشی در جهت تحقق این هدف نیاز به نظام ارزیابی دارد تا با استفاده از آن بتواند به بررسی کیفیت آموزش و پژوهش بپردازد و براساس نتایج حاصل از آن وضع موجود آموزش را به سوی مطلوب هدایت نماید. ارزیابی به عنوان مؤلفه اصلی نظارت، نقش به سزایی در شناخت وضعیت موجود و تصمیم گیری در راستای برنامه ریزی و اجرای مؤثر فعالیت های دانشگاهی بر عهده دارد. ارزیابی در نهایت به دنبال بهبود عملکرد در ابعاد کمی و کیفی است (نادری، عبداللهی، ۱۳۸۹).

^۱ Sanyal & Michaela

^۲ Koslowski

در واقع ارزیابی آموزش عالی روش عمده برای اجرای مسئولیت پذیری و همچنین به عنوان ابزار اساسی تضمین کیفیت است. تقویت تضمین کیفیت با استفاده از ارزیابی، منعکس کننده فرهنگ پاسخگویی در آموزش عالی است (کای^۱، ۲۰۰۹). ارزیابی نهاد دانشگاه ها این امکان را فراهم می آورد که وضعیت دانشگاه ها و اختلال در کارکردهای آن ها شناخته شود. شناسایی "ناتعادلی ها" کمک می کند تا سیاست های آموزشی، پژوهشی و نهادی مناسب تری برای هدایت سیستم های دانشگاهی اتخاذ شود. به این ترتیب شناسایی عملکرد دانشگاه ها شرط لازم برای بازسازماندهی آن ها در جهت ایجاد تغییرات مثبت عملکردی در کوتاه مدت و دراز مدت است (یمنی دوزی سرخابی، ۱۳۸۰ به نقل از موسی خانی، حسینی، ۱۳۸۴).

به عقیده آهنگیان (۱۳۸۸) ارزیابی یک فرآیند پیچیده و مسأله ساز است که بدون وجود اهرم نظارتی، با خطر بروز اشکالات حین اجرا روبرو است. به این منظور دانشکده ها و دانشگاه ها به جهت دستیابی به اهداف نباید از تمرکز تیزبین به پاسخگویی گریزان باشند (ویلیامز^۲، سزل، ۲۰۱۱). در این زمینه محمدی و همکاران (۱۳۹۱) بیان می دارند، طی دهه های اخیر سال گذشته بر سر راه دانشگاه ها مسائل و مشکلات متعددی وجود داشته که منجر به پایین آمدن سطح کیفیت آن ها شده است، به طوری که عمده ترین مشخصه آموزش عالی سیر نزولی شاخص های کیفی اعلام شده است. بنابراین ارزیابی کیفیت در نظام آموزش عالی ایران از جمله دغدغه هایی بوده که توجه مدیران و مسؤولان نظام آموزش عالی را همواره به خود معطوف داشته است (مختاریان، محمدی، ۱۳۸۹). در این زمینه به دنبال توجه به سیاست تمرکز زدایی و به منظور سازماندهی به عملکرد نظارت و ارزیابی دانشگاه ها، نظارت بر تمام فعالیت های آموزشی در سطح عالی از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۷ به هیأت های نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت استانی تفویض شده است.

^۱ Kai

^۲Williams &szald

اکنون بعد از گذشت بیش از ده دوره از آغاز به کار هیأت های نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی در استان ها، در چنین شرایطی که تقاضا برای شفافیت و پاسخگویی روز به روز بیشتر و بیشتر می شود و از آنجایی دستیابی به اهداف در آموزش عالی مستلزم شناسایی، کنترل و رفع موانع و مشکلاتی است که ممکن است اجرای مطلوب فرآیندهای آموزشی را تحت تأثیر خود قرار دهد، ضرورت می یابد چالش های درونی و بیرونی مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه ها در ممانعت از پیشرفت عملکرد شناسایی شود تا در این راستا اقدامات صحیح لازم صورت پذیرد. لذا با توجه به اهمیت این موضوع، در مقاله حاضر سعی شده است مشکلات و چالش های فراوری تضمین کیفیت دانشگاه ها و مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی استان خراسان رضوی از طریق بررسی و تحلیل تجارب حدود ۲۷ نفر از کارشناسان نظارت و ارزیابی در دانشگاه فردوسی مشهد به عنوان دانشگاه مادر و متولی نظارت و ارزیابی آموزش عالی استان و تحلیل اسناد و گزارش های مستند و مکتوب بیش از ۳۰۰ مورد بازدید توسط گروه های منتخب هیئت نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت استان خراسان رضوی در طی یازده دوره بازدید سالیانه و مصوبات کارگروه های تخصصی و هیئت استانی، شناسایی شود. بنابراین ضمن مروری بر مهم ترین مبانی نظری در زمینه ی خصوصی سازی در آموزش عالی، تضمین کیفیت و نظارت و ارزیابی در آموزش عالی، پرداختن به این مشکلات و چالش ها به عنوان موضوع اصلی این پژوهش به شمار می آید. بر این پایه می توان هدف و پرسش اصلی تحقیق را به شرح زیر دانست:

هدف پژوهش

مشکلات و چالش های فراوری تضمین کیفیت در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی

غیردولتی - غیرانتفاعی

سؤال پژوهش

مشکلات و چالش های تضمین کیفیت دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی -

غیرانتفاعی استان خراسان رضوی کدامند؟

مبانی نظری

خصوصی سازی^۱ در آموزش عالی

چالش های عمده بر سر راه توسعه آموزش عالی در قرن بیستم، سبب گرایش به خصوصی سازی آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه شده است. رشد اقتصاد مبتنی بر اطلاعات، تغییر ترکیب جمعیتی، افزایش اقبال عمومی به آموزش، ظهور فناوری های جدید و همگرایی سازمان های مدرن از دلایل اصلی گرایش به خصوصی سازی در دو دهه اخیر بوده است (صالحی امیری، حکمت پور، ۱۳۹۵). در این زمینه واژه خصوصی سازی یک اصطلاح جمعی است که به بسیاری از برنامه ها و سیاست های آموزشی برمی گردد. خصوصی سازی علاوه بر معنای عام به عنوان آزاد سازی یعنی زمانی که نهادها و موسسات از قانون-گذاری ها و نظارت های دولتی آزاد می شوند و یا به عنوان بازاری سازی یعنی زمانی که بازارهای جدید به عنوان گزینه هایی برای خدمات دولتی یا سیستم های تخصیص دولتی ایجاد می شوند نیز به کار می رود (بلیفد^۲ و لوین، ۲۰۰۲ به نقل از جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲). از خصوصی سازی آموزش به طور عام و آموزش عالی به طور خاص تعاریف متعددی ارائه شده است. به زعم (بین^۳، ۲۰۱۰) خصوصی سازی به معنای انتقال مالکیت یا مدیریت مؤسسات آموزش دولتی به بخش خصوصی است. خصوصی سازی در ظاهر عبارتست از فرآیند انتقال وظایف و تأسیسات یک واحد دولتی به یک واحد خصوصی و یا فروش بیش از پنجاه درصد سهام یک مؤسسه دولتی به بخش خصوصی. اما در تعریف عمومی تر عبارت است از انتقال و تفویض وظایف دولتی به نیروهای بازار. در واقع خصوصی سازی شامل تمرکز بیشتر بر تصمیم گیری در داخل دانشگاه، افزایش استقلال علمی و توسعه منابع مالی خصوصی است (صالحی امیری، حکمت پور، ۱۳۹۵). در واقع خصوصی سازی آموزش عالی به تغییر در اساس

^۱ Privatization

^۲ Bellfield & Levin

^۳ Beine

اعتبارات مؤسسات آموزش عالی دولتی اشاره دارد (دنيسون^۱، ۲۰۰۳). در این زمینه زمانی که اعتبارات دولتی برای آموزش عالی در حال کاهش است، دانشگاه‌های دولتی و خصوصی این امر را به عنوان ضرورتی برای کاهش وابستگی به اعتبارات دولتی به عنوان منبع اصلی اعتبارشان به حساب می‌آیند که می‌بایست جایگزین‌های دیگری همچون افزایش شهریه و تنوع بخشیدن به منابع درآمدی را در نظر بگیرند. علاوه بر اعتبارات دولتی، منابع درآمدی سنتی دیگر شامل شهریه و موقوفات است. همچنین مؤسسات آموزش عالی می‌توانند منابع درآمدی خود را از طریق طرح‌های آموزشی، طرح‌های پژوهشی و تحلیلی، طرح‌های قیمت گذاری، اصلاحات در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت مالی، طرح‌های منابع انسانی، اقدامات امتیازدهی، صدور مجوز، حمایت‌ها و همکاری با اشخاص ثالث، اقداماتی در زمینه شرکت‌ها، تجهیزات و املاک و مستغلات کمکی و طرح‌های دفاتر توسعه تنوع بخشند (کرکس^۲، ۲۰۱۰ به نقل از جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲).

مهم ترین اهدافی که ضرورت خصوصی سازی آموزش عالی را توجیه می‌کند عبارت‌اند از الف) افزایش کیفیت آموزش عالی ب) ارضای نیازهای متنوع فراگیران (دانشجویان)، تنوع در محتوای آموزشی، د) تنوع در روش‌های عرضه مطالب، کاهش فشار ناشی از انتظار مردم از دولت، و) استحکام بیشتر نظام آموزش عالی (تسنیمی، ۱۳۸۰).

در ابتدای قرن ۲۱ نقش بخش خصوصی به عنوان شریک بالقوه بخش دولتی، هم در تدارک و هم در تأمین بودجه‌ی آموزش عالی بیشتر آشکار شده است. در این راستا در ایران نیز خصوصی‌سازی گسترده در اصل ۴۴ قانون اساسی پیش بینی و سیاست توسعه آموزش عالی خصوصی در برنامه‌های توسعه مورد توجه قرار گرفته است به طوری که در برنامه‌های توسعه سوم و چهارم صریحاً بر توسعه بخش خصوصی آموزش عالی کشور تأکید شده است (ربیعی، نظریان، ۱۳۹۱).

^۱ Dennison

^۲ kerekes

با توجه به رشد آموزش عالی خصوصی و با اذعان به اینکه آن دسته از متقاضیان آموزش عالی که از طریق آموزش عالی خصوصی به امر تحصیل می پردازند و بابت تحصیل خود هزینه متقبل می شوند، انتظار ارائه خدمات با کیفیت و در سطح قابل قبول را هم دارند، هم راستا با رشد کمی این بخش در آموزش عالی کشور نیاز به تأکید بر کیفیت و توسعه این بخش بسیار حیاتی خواهد بود (جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲). در واقع سیاست های توسعه کمی از ابتدا دغدغه کیفیت آموزش عالی را به همراه داشته و با افزایش جمعیت دانشجویی و تنوع بخشی به سیستم های آموزش عالی به ویژه در بخش غیردولتی این دغدغه ها جدی تر و پررنگ تر شده است (توفیقی داریان، ۱۳۸۸). این تقاضاها در حالی گسترش و تعمیق روزافزون پیدا می کند که منابع عمومی با محدودیت قابل ملاحظه ای مواجه است. محدودیت منابع همراه با افزایش شرایط رقابتی به ویژه در عصر یکپارچگی بازارها و جهانی شدن موجب می شود که به هر اندازه آموزش عالی اهمیت کانونی در زندگی، اقتصاد و توسعه جوامع می یابد، به همین میزان نیز حساسیت شدیدی نسبت به کیفیت آن پدید می آید. این در حالی است که نظام آموزش عالی کنونی با تأکید بر رشد کمی، از کارکردهای مهم خود که تولید و نشر دانش جدید و تربیت نیروی انسانی پژوهشگر، متخصص و نوآور مورد نیاز بخش های مختلف اقتصادی و اجتماعی کشور بازمانده است. چنین رشد عظیم اجتناب ناپذیری در نظام آموزش عالی، چالش هایی را نه تنها در مؤسسات آموزش عالی بلکه در محیط های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی که فعالیت می کنند به همراه داشته است (جمشیدی، نعمتی، ۱۳۹۲).

تضمین کیفیت^۱ در آموزش عالی

ارتقای مداوم کیفیت علم، دانشگاه و آموزش عالی به عنوان یکی از اصلی ترین چالش های دنیای رقابتی در عصر اطلاعات و اقتصاد دانش - مستلزم توسعه درونزای فرهنگ ارزشیابی است که به نوبه ی خود نیازمند روحیات و رفتارهای خودارزیابی و خودتنظیمی و

^۱ quality assurance

التزام درونی به کیفیت در میان همکاران و ذی نفعان علم و آموزش عالی است (فراستخواه، ۱۳۸۵). مؤسسات آموزش عالی به دلیل ضرورت های تقاضاگرایی، مشتری گرایی، تعامل با جامعه و جهان کار و تناسب با نیازها و انتظارات نوپدید و تنوع بخشیدن به منابع مالی، با مسئله کیفیت دست به گریبان هستند. هم ذی نفعان بیرونی (در بازار کار، دولت و اجتماع و فرهنگ عمومی) و هم ذی نفعان درونی در مطالبه ی کیفیت و ضرورت بهبود و ارتقای مداوم آن هم صدا شده اند (فراستخواه، بازرگان، لوکس، ۱۳۸۶). در این راستا در مطالعات علمی و آکادمیک گرایش به کیفیت فراگیر شده و دارای دیسپلین خاصی شده است که تحت عناوینی همانند تضمین کیفیت، کنترل کیفیت، بهبود مستمر و مدیریت کیفیت فراگیر رواج یافته است. بررسی مطالعات انجام گرفته در این زمینه بیانگر آن است که کیفیت گرایی ابتدا در صنعت و تجارت مطرح شده است (سعیدی پور، ۱۳۸۴).

تضمین کیفیت یک فرآیند قبل و در حین واقعه می باشد، که باعث جلوگیری از وقوع خطاها در مرحله اول است. به عبارتی ساده تر می توان تضمین کیفیت را به عنوان ابزاری برای تولید محصولات بدون عیب و نقص مطرح نمود (حسین زاده، ۱۳۸۷). مسئولان و سیاست گذاران نظام های آموزش عالی نیز در جهان همیشه به دنبال ابزار، روش، مکانیزم یا فرآیندی بوده اند که اولاً با کمک آن پیشرفت آموزش عالی در کشور خود را به تصویر کشیده و وضعیت خود را با سایر کشورها مقایسه کنند. ثانیاً شواهد و مدارک کافی برای به اثبات رساندن ادعاهایشان را درباره کیفیت و نیز متقاعد و مطمئن ساختن ذی نفعان نسبت به درجه تحقق نتایج مطلوب در نظام آموزش عالی را ارائه دهند. امروزه آشکار شدن این دیدگاه که نظام هایی چون نظام آموزش عالی بیشتر از قوانین نظام های نامعین و آشوبناک به جای برنامه ریزی های خطی و شاخص های عددی و کمی پیروی می نمایند و براساس دیدگاه تعاملی، مفهومی نسبتاً جدید با عنوان "تضمین کیفیت" در آموزش عالی جای عملیات تعیین شاخص های کمی و کیفی و محاسبه یا رتبه بندی را گرفته است (توفیقی، نورشاهی، ۱۳۸۱).

تضمین کیفیت یک اصطلاح فراگیر و اشاره کننده به بهبود و ارتقاء مستمر کیفیت نظام، مؤسسات یا برنامه های آموزش عالی است و به عنوان یک سازوکار منظم بر پاسخگویی و بهبود براساس ارائه اطلاعات و قضاوت از طریق یک فرآیند منسجم و معیارهای توافق شده، تمرکز می نماید و اغلب به عنوان بخشی از مدیریت کیفیت آموزش عالی در نظر گرفته می شود (ولاسکو^۱، گرونبرگ، پارلا، ۲۰۰۷). بازرگان (۱۳۸۶) تضمین کیفیت را فرآیندی می داند که از طریق آن، اهداف، ساختار، درون داده ها، فرآیندها و برون داده های برنامه ریزی شده نظام- های آموزش عالی مورد بررسی و سنجش قرار می گیرد و برنامه ای برای حفظ، بهبود و افزایش کیفیت آماده می شود (فرخ نژاد، ۱۳۸۷).

به زعم لامیک و جانسن^۲ (۲۰۰۱) نیز در یک مفهوم وسیع تضمین کیفیت در آموزش- عالی را می توان شامل کلیه خط مشی ها، سیاست گذاری ها، فرآیندها و فعالیت های برنامه ریزی شده که از طریق آنها کیفیت آموزش عالی حفظ، ارتقاء و توسعه می یابد، دانست. تضمین کیفیت دانشگاه ها در سراسر جهان پذیرفته شده و به طور گسترده به عنوان یک جزء مهم از هر سیستم آموزشی، به رسمیت شناخته شده است. این امر به وسیله ی سرعت گسترش حوزه آموزش عالی و همچنین ضرورت افزایش هزینه های آن از طرف دولت و امور تجاری و مصرف کنندگان خدمات آموزشی تعیین می شود (رابین^۳ و همکاران، ۲۰۱۰). سالیس به نقل از صدیقی (۱۳۸۰) معتقد است چهار الزام حرفه ای، اخلاقی، رقابتی و مسؤولیت پذیری؛ ضرورت تضمین کیفیت در آموزش عالی را آشکار نموده است (هاشمی، پورامین زاد، ۱۳۹۰).

ون دام^۴ (۱۹۹۹) نیز چهار هدف زیر را از اهداف اصلی تضمین کیفیت بر می شمرد: ۱- بهبود کیفیت آموزشی ۲- پاسخگویی ۳- ارائه اطلاعات به جامعه و شفافیت در قبال بازار ۴- هدایت نظام آموزش عالی در زمینه منابع و برنامه ریزی. تضمین کیفیت مسؤولیت ملی و بین

^۱ Vellasco & Grunberg & Parlea

^۲ Lamicq & Jensen

^۳ Rubin et al

^۴ Van Damme

المللی است و شامل دو بعد اصلی زیر است: الف) تضمین درونی کیفیت: به خط مشی ها و سازوکارهای مؤسسه یا برنامه برای تضمین تحقق اهداف و نیز استانداردهایی که به طور کلی برای آموزش عالی یا به طور خاص برای یک تخصص یا رشته تحصیلی به کار می روند، اشاره می کند. ب) تضمین بیرونی کیفیت: به اقدام های یک نهاد بیرونی (نهاد تضمین کیفیت) که عملکرد مؤسسه یا برنامه هایش را برای تعیین اینکه آیا استانداردهای تعیین شده شده را برآورده می کند، اشاره دارد (مارتین و استلا، ۱۳۸۸). تضمین کیفیت در نقش های چندگانه ای بدین شرح مورد استفاده قرار می گیرد: الف) آموزش عالی را تصریح می کند؛ ب) از تلاش های اصلاحی حمایت می کند ج) یک پایه ای برای برنامه ریزی آتی فراهم می کند؛ د) ساختاری برای بهبود آموزشی فراهم می کند؛ و) استفاده کنندگان را برای تصمیم گیری بهتر کمک می نماید (پیس لن^۱، ۲۰۰۴).

نظارت و ارزیابی در آموزش عالی

رشد فزاینده دانشجویان و متقاضیان ورود به دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی، گسترش کمی نظام آموزش عالی بدون توجه به ظرفیت های موجود و توان بافت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه جهت پذیرش خیل عظیم فارغ التحصیلان دانشگاهی، کاهش منابع مالی و فشار از سوی جامعه جهت مسئولیت پذیری و پاسخگویی بیشتر از جمله چالش ها و مسائل آموزش عالی محسوب می شود. آموزش عالی بایستی ضمن توجه به این چالش ها به حفظ، بهبود و ارتقای کیفیت در شرایط تغییر سریع، بی ثباتی و دگرگونی در محیط آموزش - عالی پردازد (محمدی، ۱۳۸۷). رشد و گسترش کمی آموزش عالی بدون توجه به کیفیت مسائلی همچون ترک تحصیل، بی سوادی، افت تحصیلی، مردودی، وابستگی علمی، عرضه نیروی انسانی متخصص مازاد، عدم فرصت مناسب برای خلاقیت و شکوفایی منجر می شود (فرستخواه، ۱۳۸۸).

¹Peacelenn

در این راستا لزوم پاسخگویی در قبال جامعه، برقراری عدالت آموزشی، افزایش کیفیت مؤسسه های آموزش عالی در بعد آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی و عوامل متعدد دیگر در زمره دلایل توجه به کیفیت نظام های آموزشی است و مبنای تشکیل نهادهای ملی و بین المللی ارزیابی و اعتبارسنجی را تشکیل می دهد (مختاریان، محمدی، ۱۳۸۹). از این رو نظام های آموزش عالی جهان در دو دهه گذشته نسبت به تضمین کیفیت خود از حساسیت ویژه ای برخوردار شده اند و به ایجاد نظام های ملی برای ارزیابی و تضمین کیفیت پرداخته اند. چنانچه مهرمحمدی (۱۳۷۹) نیز بیان می دارد که استقرار نظام های تضمین کیفیت به عنوان راهبردی مناسب جهت حفظ و ارتقای کیفیت نظام آموزش عالی و پاسخی مناسب به چالش های پیش رو مورد توجه قرار گرفته است (به نقل از محمدی، ظفری پور، حاتمی، قائمی، ۱۳۹۲).

انواع روش های مورد استفاده برای تضمین کیفیت عبارت اند از:

۱- اعتباربخشی: عبارت است از فرآیند ارزیابی و بررسی مؤسسات یا برنامه برای حصول اطمینان از اینکه آنها معیار خاص و مشخصی یا استانداردها را رعایت کرده اند یا خیر. این روش بیشتر در ایالات متحده و در ۲۲ درصد از سازمان های اروپا و کشورهای آلمانی زبان مورد استفاده قرار می گیرد.

۲- ارزیابی: ارزیابی یک ارزشیابی است که باعث رأی صادره درجه بندی شده درباره کیفیت است، ارزیابی فراتر از اعتباربخشی است. ارزیابی می پرسد که خروجی های شما چقدر خوب است؟ ارزیابی برنامه و سازمان به طور گسترده ای در ۵۳ درصد از سازمان های اروپا و کشورهایی چون اسکانندیناوی، هلندی یا انگلیسی زبان مورد استفاده قرار می گیرد و بیشتر از ارزیابی برنامه در مقابل ارزیابی سازمانی استفاده می کنند.

۳- ممیزی کیفیت: ممیزی کیفیت در واقع بررسی می کند که تا چه حد مؤسسه به اهداف صریح و ضمنی خود دست یافته است. ممیزی کیفیت به عنوان یک فرآیند سه پروسه را بررسی می کند: ۱- مناسب بودن کیفیت روش برنامه ریزی شده در رابطه با هدف اعلام

شده؛ ۲- انطباق فعالیت کیفیت واقعی با برنامه‌ها و ۳- اثربخشی فعالیت‌ها در دستیابی به هدف. ممیزی توسط ۲۸ درصد از سازمان‌های تضمین کیفیت در اروپا از جمله ایرلند و انگلستان در سطح مؤسسات مورد استفاده قرار می‌گیرد. استفاده از ممیزی‌های برنامه در تضمین کیفیت اروپا بسیار معمول نیست (وودهوس^۱، ۱۹۹۹ به نقل از کیس^۲، ۲۰۰۵، ۵). در این زمینه نظام‌های تضمین کیفیت ضمن اینکه مؤسسات و برنامه‌های آموزشی را در برمی‌گیرند. بیانگر کارکردهای مختلفی همچون الف) ارزیابی مربوط به راه اندازی برنامه‌ها و مؤسسات، ب) نظارت بر کارکردها (عملکرد) جاری آنها، ج) اعتبار سنجی، د) تصدیق حرفه‌ای فارغ التحصیلان و ه) تدارک اطلاعات با هدف تصدیق و اعتبارسنجی مؤسسات و برنامه‌های آموزشی، هستند. این کارکردها ضرورتاً در همه نظام‌ها وجود ندارند، اما اگر نباشند، اثربخشی تضمین کیفیت آنچنان که باید نخواهد بود (مارتین، استلا، ۱۳۸۸). از این رو نهادهای مختلف (دولتی یا غیردولتی) ممکن است مسؤول و متصدی انجام این کارکردهای مختلف باشند.

به طور کلی از طریق نظارت و ارزیابی می‌توان فعالیت‌های سازمان را مورد مطالعه قرار داد و روش‌های مناسب برای هدایت فعالیت‌ها به سوی اهداف پیش‌بینی شده را به کار گرفت. چراکه نظارت و ارزیابی، بستر عملی کنترل در سیستم آموزش عالی است که اگر به درستی و با رویکرد سازنده‌ای در سیستم اعمال شود می‌تواند صحت و تناسب جهت، کیفیت و نتایج عملکرد سیستم را تضمین کند. قلمرو کارکردی نظارت و ارزیابی، به عنوان فرآیند یا فعالیتی که در گستره‌ی سیستم فعال است، به وسعت قلمرو سیستم "باز" است. بنابراین ابعاد مختلف راهبردی ساختاری، فناوری، فردی، کارکردی، مدیریتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و تعاملات محیطی و وجهه بیرونی سیستم آموزش عالی را دربر می‌گیرد. از این رو نقش نظارت و ارزیابی در کیفیت مدیریت آموزش عالی انکارناپذیر است. به طوری که دانشگاه‌ها در پی

^۱ Woodhouse

^۲Kis

آن هستند که با به کارگیری راهکارهای گوناگون، به طور مستمر به بهبود کیفیت برنامه ها و نظام آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی خود پردازند (ترکزاده، ۱۳۸۷). چنانچه به زعم ساد (۲۰۰۱) نظارت و ارزیابی یکی از قویترین ابزارهای مدیریت، جهت توسعه استراتژیک در محیط های آموزش عالی است.

از این رو در اغلب کشورهای جهان در سه دهه گذشته کوشش های بسیاری در سطح دانشگاهی، ملی، منطقه ای و بین المللی برای ارزیابی و ارتقای کیفیت آموزش عالی به عمل آمده است. در این راستا ارزیابی به شیوه نظارت دولتی در قبل و بعد از انقلاب اسلامی توسط هیأت های نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به صورت متمرکز صورت می گرفته است. به دنبال توجه به سیاست تمرکز زدایی و به منظور سازماندهی به عملکرد نظارت و ارزیابی دانشگاه ها، نظارت بر تمام فعالیت های آموزشی در سطح عالی از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۸۷ به هیأت های نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت استانی تفویض شده است. هیأت های استانی نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش عالی با محوریت دانشگاه های دولتی استان ها در سطح کشور در ۳۱ استان کشور فعالیت دارند و متولی نظارت و ارزیابی بیش از ۳۰۰۰ مرکز آموزش عالی کشور اعم از آموزشی، پژوهشی، فناوری و... می باشند که در نهایت گزارش های خود را براساس شیوه نامه و دستورالعمل های تعیین شده در قالب کاربرگ های یکسان به مرکز نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارسال می نمایند (مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت، ۱۳۹۶).

روش شناسی

پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت موجود دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی در سطح استان خراسان رضوی و شناسایی چالش های مربوط به آنها، براساس هدف و ماهیت از نوع کاربردی و از حیث روش از نوع پژوهش موردی محسوب می شود. گردآوری اطلاعات با استفاده از مطالعه و بررسی بیش از ۳۰۰ گزارش مستند بازدید

^۱ Saad

توسط گروه های منتخب هیئت نظارت و ارزیابی استان طی یازده دوره بازدید سالیانه و مصاحبه با ۲۷ نفر از کارشناسان نظارت و ارزیابی در دانشگاه فردوسی مشهد به عنوان دانشگاه مادر و متولی نظارت و ارزیابی آموزش عالی استان، که حداقل ده سال در زمینه نظارت و ارزیابی به ویژه در این مؤسسات تجربه دارند، می باشد. تعداد ۵ نفر از این کارشناسان شاغل در دبیرخانه هیئت نظارت و ارزیابی خراسان رضوی و ۲۲ نفر دیگر از ابتدای تأسیس هیئت استانی (از سال ۱۳۸۶) تاکنون با هیئت نظارت همکاری داشته و حداقل هفت دوره آموزشی توانمندسازی را در زمینه نظارت و ارزیابی گذرانیده اند.

ابزار پژوهش شامل مصاحبه نیمه ساختار یافته و تحلیل اسناد و محتوای گزارش های مستند و مکتوب موجود در هیئت نظارت و مشاهده حداقل ۲۷۰۰ نفر ساعت از دانشگاه ها و مؤسسات یاد شده بود.

نتایج و پیشنهادات

امروزه بهبود، ارتقا و تضمین کیفیت از ضرورت های نظام های دانشگاهی در سراسر جهان است. کاربرد ارزیابی به منظور آگاهی از وضعیت موجود و شناسایی نیازها، چالش ها و مشکلات نظام آموزش عالی و بررسی میزان تحقق هدف های آن گامی در جهت برنامه ریزی برای بهبود کیفیت نظام آموزش عالی خواهد بود. بدیهی است در صورتی که کیفیت مراکز آموزش عالی مطلوب نباشد، آینده علمی و فنی کشور اطمینان بخش نخواهد بود (محمدی، ظفری پور، صادقی مندی، زمانی فر، ۱۳۹۳). از این رو پژوهش درباره کیفیت نظام های دانشگاهی و دستیابی به چالش های ارتقای کیفیت در مؤسسات و دانشگاه ها از طریق نظارت و ارزیابی را می توان به عنوان یک امر مهم و بخش جدایی ناپذیر نظام های آموزش عالی در تحقق اهداف تلقی کرد.

در این راستا هیأت های نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت استانی به عنوان یک متولی در امر نظارت و ارزیابی دولتی از طریق سازوکارهای نظارت و ارزیابی همواره طیب گونه سعی در رشد و ارتقای کیفیت آموزش عالی داشته و در حمایت از فعالیت های تضمین کیفیت

و پیشبرد رسالت ها و مأموریت های نظام های آموزش عالی سطح استان کوشیده است. در بخشی از تلاش های مذکور که از طریق بازدیدهای ادواری از دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی صورت گرفته، برخی از مشکلات و چالش های پیش روی مؤسسات و دانشگاه های مذکور در تحقق اهداف و مأموریت را شناسایی کرده است. در این زمینه تاکنون تحقیقات مختلفی در داخل و خارج از کشور درباره چالش های دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی از جمله (مهرخوان و غمخوار ۱۳۸۷، ربیعی و نظریان، ۱۳۹۱، رضائیان و همکاران، ۱۳۹۵، آل لامکی^۱، ۲۰۰۶ و غیره) صورت گرفته است، اما تا جایی که مشاهده شد مشکلات و چالش های فراوری تضمین کیفیت دانشگاه ها و مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی از منظر یک نهاد متولی نظارت و ارزیابی و در جامعه ی مورد نظر این پژوهش مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته است. لذا در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت و ضرورت این مطالعه و ناکافی بودن اطلاعات موجود به این مهم پرداخته شد.

در این زمینه از جمله مهم ترین مشکلات و چالش های فراوری تضمین کیفیت دانشگاه ها و مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی استان خراسان رضوی که از طریق مطالعه و بررسی گزارش های گروه های بازدید کننده هیئت نظارت و ارزیابی استانی طی یازده دوره بازدید سالانه و تحلیل و بررسی های مصوبات کارگروه های تخصصی مؤسسات و دانشگاه های غیردولتی - غیرانتفاعی و جلسات هیئت استانی و همچنین مصاحبه با کارشناسان نظارت و ارزیابی شناسایی شده عمده ترین مسائل و مشکلات این زیرنظام در چهار قلمرو ۱. مأموریت ۲. ساختار، تشکیلات، ضوابط و مقررات ۳. کیفیت منابع انسانی، فضای کالبدی و تجهیزات ۴. کیفیت آموزش معرفی می شود.

جدول شماره ۱ قلمروهای نظارت و ارزیابی و چالش ها

قلمروهای نظارت	چالش های دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی با رویکرد تضمین کیفیت
-------------------	--

^۱Al-lamki

۱. توسعه بی رویه مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی بدون توجه به نیازهای شهری، رشد جمعیت و طرح آمایش آموزش عالی	مأموریت
۲. گرایش بی رویه مؤسسات به سمت تحصیلات تکمیلی بدون توجه به وجود زیرساخت های لازم و تأمین آن از جمله عضو هیئت علمی مورد نیاز، امکانات و تجهیزات آموزشی، کارگاهی و آزمایشگاهی برای جبران کاهش پذیرش دانشجو در مقاطع کاردانی و کارشناسی و تبدیل شدن برخی مؤسسات به یک بنگاه اقتصادی	
۳. تغییر زمینه مصوب و مبنای فعالیت اکثر مؤسسات از زمینه خاص به زمینه عام	
۴. گسترش رشته ها بدون نیازسنجی و اخذ رشته های موازی در مؤسسات با فاصله جغرافیایی بسیار کم	
۵. تغییر مجوز فعالیت مؤسسات تک جنسیتی به مؤسساتی با پذیرش هردو جنسیت	
۱. نبود قوانین، ضوابط و آیین نامه های شفاف مرتبط با فعالیت بخش خصوصی در آموزش عالی	ساختار، تشکیلات، ضوابط و مقررات
۲. نبود شاخص ها و استانداردهای علمی برای ارزیابی و رتبه بندی مؤسسات	
۳. نبود ساختار و فرهنگ خود ارزیابی و تدوین برنامه های بهبود کیفیت و عدم انجام ارزیابی درونی به عنوان بخشی از فرایند الگوی اعتبارسنجی و تضمین کیفیت	
۴. نبود ساختار قانونی در برخی مؤسسات که موجب اختلافات بین اعضای هیئت مؤسس و اختلال در فرایندهای اجرایی شده است از جمله نبود رئیس یا سرپرست قانونی، هیئت امنای مصوب و عدم ثبت برخی مؤسسات در اداره ثبت شرکت ها	
۵. نبود گروه های آموزشی مطابق با ضوابط وزارت عتف در برخی مؤسسات و محدود بودن اختیارات گروه های آموزشی در حدی که عملاً رئیس مؤسسه تصمیمات مربوط به گروه های آموزشی را اخذ می نماید.	
۱. عدم وجود تجهیزات و امکانات آزمایشگاهی - کارگاهی در برخی رشته ها موجب برگزاری دروس عملی به صورت تئوری شده است.	کیفیت - منابع انسانی، فضای کالبدی و تجهیزات
۲. کمبود منابع کتابخانه ای، نشریات تخصصی و به روز (الکترونیکی و چاپی) و اشتراک پایگاه های اطلاع رسانی علمی رغم وجود رشته های تحصیلات تکمیلی	
۳. کمبود عضو هیئت علمی تمام وقت و ارایه دروس توسط مدرسین حق التدریس که دانشجویان به دلیل عدم آشنایی مدرسین حق التدریس مؤسسات غیردولتی با	

<p>سرفصل دروس، روش تدریس و کمبود مهارت های تدریس از کیفیت ارایه دروس ناراضی بودند. همچنین به دلیل عدم بررسی صلاحیت های عمومی آنان بعضاً مشکلاتی در مؤسسات به وجود آمده است.</p>	
<p>۴. عدم آگاهی از ضوابط و مقررات وزارت علوم و کمبود دانش منابع انسانی بخصوص در زمینه امور پژوهشی، امور آموزشی و ضوابط جذب، ارتقاء و ترفیع اعضای هیئت علمی</p>	
<p>۵. نبود برنامه ای مدون در جهت توانمندسازی و بهسازی مستمر منابع انسانی از جمله برای اعضای هیئت علمی و مدرسان حق التدریس</p>	
<p>۶. عدم صلاحیت و توانمندی بسیار پایین برخی از افرادی که از طریق فراخوان جذب عضو هیئت علمی به مؤسسات غیردولتی معرفی می شوند.</p>	
<p>۱. استفاده از مریبان جهت تدریس در مقطع کارشناسی ارشد و راهنمایی پایان نامه های مقطع کارشناسی ارشد</p>	
<p>۲. تغییر شیوه آموزشی - پژوهشی مقطع کارشناسی ارشد به شیوه آموزش محور بدون رعایت ضوابط و مقررات که منجر به افت محسوس کیفیت آموزش و پژوهش در سطح تحصیلات تکمیلی شده است.</p>	
<p>۳. کاهش ورودی دانشجو در مقاطع کاردانی و کارشناسی به دلیل توسعه بی رویه و موازی رشته ها که نتیجه آن ادغام دروس متفاوت در مقاطع مختلف، عدم رعایت تقویم آموزشی و خودخوان کردن دروس می باشد.</p>	آموزش
<p>۴. برگزاری کلاس های درس با ظرفیت بسیار زیاد که موجب افت محسوس کیفیت آموزش و یادگیری دانشجویان می شود.</p>	
<p>۵. ضعیف بودن وضعیت هدایت تحصیلی دانشجویان به دلیل نبود مدیر گروه، عدم آگاهی کارکنان و پاسخگو نبودن آنها در برخی مؤسسات که موجب نارضایتی و شکایات متعدد دانشجویان می شود.</p>	

با توجه به همهی آنچه که بحث شد، به طور کلی آموزش عالی با موضوعاتی چون تنوع فرصت ها برای آموزش، میزان دسترسی به آن و کیفیت آموزش عالی دست به گریبان است و در این مسیر به خصوص سازی به عنوان ابزاری برای غلبه بر چالش های آموزش

عالی نگریسته شده است. چالش های مذکور موجب رشد بخش خصوصی در آموزش عالی به صورت برنامه ریزی نشده و صرفا با تاکید بر رشد کمی این پدیده در آموزش عالی موجبات کاهش کیفیت ارائه ی خدمات را در آموزش عالی خصوصی فراهم آورده است و این در حالی است که رمز موفقیت هر توسعه ای، رشد بعد کیفی آن فرآیند است.

از این رو در نوشتار حاضر سعی شد که مشکلات و چالش های فراروی تضمین کیفیت دانشگاه ها و مؤسسات غیردولتی - غیرانتفاعی استان خراسان رضوی از منظر یک نهاد متولی نظارت و ارزیابی بررسی و تحلیل شود تا به این ترتیب با اعمال اصلاحات لازم به مدیران و مسؤولان واحدها و مراکز دانشگاهی غیردولتی، دانشجویان و مشتریان این زیرنظام، دست اندرکاران نظارت و ارزیابی سطح استان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر نهادهای فرابخشی در جهت بهبود کیفیت آموزش عالی کمک لازم فراهم شود و موجبات رشد و ارتقاء کیفیت هرچه بیشتر این نظام های آموزشی فراهم شود.

منابع

- آهنچیان، محمدرضا (۱۳۸۸). روش شناسی اجرای تحقیق توسعه ای "طراحی نظام جدید ارزشیابی عملکرد کارکنان در مؤسسات آموزش عالی: مورد دانشگاه فردوسی". فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران. سال دوم، شماره ۳، صص ۴۶-۱۵
- ترک زاده، جعفر (۱۳۸۷). قلمرو مفهومی و کارکردی نظارت و ارزیابی در آموزش عالی و سازوکارها و الزامات آن در عمل. مجموعه مقاله های همایش ملی نظارت و ارزیابی آموزش عالی، جلد اول، دانشگاه شهید بهشتی: ۶۶-۵۱
- تسنیمی، عباسعلی، سجادی، مهدی (۱۳۸۰). نقدی بر مبانی نظری خصوصی سازی مراکز آموزش عالی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، سال هفتم، شماره ۲۰.
- توفیقی، جعفر، نورشاهی، نسرین (۱۳۸۱). ضرورت نظام تضمین کیفیت در آموزش عالی. مجموعه مقالات پنجاه و یکمین نشست رؤسای دانشگاه ها و مراکز علمی و تحقیقاتی همایش توسعه مبتنی بر دانایی، صص ۲۶-۱.

- توفیقی داریان، جعفر (۱۳۸۸). ضرورت ارتقای کیفیت در آموزش عالی ایران. دوازدهمین کنگره سراسری همکاری های دولت، دانشگاه و صنعت برای توسعه. سال دوم، شماره ششم.
- جمشیدی، لاله، نعمتی، محمد علی (۱۳۹۲). بهینه کاوی تجارب موفق بین المللی در حوزه خصوصی سازی آموزش عالی: راهکارهایی برای تضمین و ارتقای کیفیت در نظام آموزش عالی کشور. برگرفته از مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی ارزشیابی و تضمین کیفیت در نظام های آموزش عالی، تهران: سازمان سنجش آموزش کشور. صص ۶۶-۵۱.
- حجازی، یوسف، بازرگان، عباس، موحد محمدی، حمید، برادران، مسعود (۱۳۷۹). سازه های موثر بر ارزیابی درونی نظام آموزش عالی کشاورزی مطالعه موردی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۳۱، شماره ۴، صص ۸۶۲-۸۵۱.
- حسین زاده، امید علی (۱۳۸۷). رویکرد مدیریت کیفیت جامع در آموزش و پرورش. مجله مدیریت، سال نوزدهم، شماره ۱۳۳ و ۱۳۴، صص ۴۰-۳۳.
- ربیعی، علی، نظریان، زهرا (۱۳۹۱). موانع خصوصی سازی آموزش عالی در ایران و ارائه راهکارهایی جهت رفع آنها. آموزش عالی ایران، دوره ۴، شماره ۲، صص ۲۰۶-۱۷۱.
- ربیعی، علی، نظریان، زهرا (۱۳۹۱). بررسی چالش های خصوصی سازی آموزش عالی ایران (مطالعه تطبیقی در چهار کشور منتخب)، مجله مدیریت در دانشگاه آزاد اسلامی، دوره اول، شماره ۴.
- رحیمی، حسین؛ محمدی، رضا و هاشمی پرست، سید مقتدی (۱۳۸۱). تضمین کیفیت در آموزش عالی: مفاهیم، اصول، تجربیات. تهران: همایش توسعه مبتنی بر دانایی.
- رضائیان، مجید، توکل کوثری، محمد علی، نوه ابراهیم، عبدالرحیم (۱۳۹۵). تحلیل چالش های فراروی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی ایران. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال هشتم، شماره اول، صص ۹۱-۷۳.
- سعیدی پور، بهمن (۱۳۸۴) کاربرد مدیریت کیفیت فراگیر در آموزش عالی. مجله مدیریت، شماره ۱۰۴، صص ۲۲-۱۸.
- صالحی امیری، رضا، حکمت پور، مریم (۱۳۹۵). پیامدهای خصوصی سازی در آموزش عالی. کنگره ملی آموزش عالی ایران، صص ۲۱-۱.

فراستخواه، مقصود، بازرگان، عباس، لوکس، کارو (۱۳۸۶). بررسی رابطه نظام های تضمین کیفیت آموزش عالی با زمینه های فرهنگی و اجتماعی: نقشه ای شناختی با تأکید بر مورد ایران، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۱، صص ۲۰-۱

فراستخواه، مقصود (۱۳۸۸). دانشگاه ایرانی و مسئله کیفیت. تهران: انتشارات آگاه.

فراستخواه، مقصود (۱۳۸۵). جایگاه و سازوکارهای اخلاقیات حرفه ای علمی در تضمین

کیفیت آموزش عالی ایران، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، شماره ۱، صص ۲۷-۱۳.

فرخ نژاد، خدانظر (۱۳۸۷). جهانی شدن تأثیر آن بر مفهوم کیفیت، شیوه های تعیین آن و روند فعلی توسعه دانشگاه ها. مجموعه مقاله های همایش ملی نظارت و ارزیابی آموزش عالی، دانشگاه شهید بهشتی.

مارتین، میشل، استلا، آنتونی (۱۳۸۸). تضمین بیرونی کیفیت در آموزش عالی. ترجمه رضا محمدی، تهران: انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.

محمدی، رضا (۱۳۸۷). راهنمای عملی انجام ارزیابی درونی در نظام آموزش عالی ایران: تجارب ملی و بین المللی. تهران: مرکز انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.

محمدی، رضا، ظفری پور، طاهره، صادقی مندی، فاطمه، زمانی فر، مریم (۱۳۹۳). اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور: مروری بر الگوها و فرآیندها. فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی. سال چهارم، شماره ۸، صص ۱۳۷-۹۵

محمدی، رضا، فتح آبادی، جلیل، یادگارزاده، غلامرضا، میرزا محمدی، محمد حسن، پرند کوروش (۱۳۹۱). ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور.

محمدی، رضا، ظفری پور، طاهره، حاتمی، جواد، قائمی، فاطمه (۱۳۹۲). شناسایی و تحلیل عملکرد نهادهای بین المللی متولی ارزشیابی، اعتبارسنجی، تضمین و مدیریت کیفیت در آموزش عالی. مجموعه مقالات کنفرانس ملی ارزشیابی و تضمین کیفیت در نظام های آموزشی.

مختاریان، فرانک، محمدی، رضا (۱۳۸۹). ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت در نظام آموزش عالی کشور هند. تهران: کانون فرهنگی انتشاراتی البرز.

مرکز نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۶).

<https://nezarat.msrt.ir>

موسی خانی، مرتضی، حسینی، رقیه (۱۳۸۴). بررسی تاثیر سیستم ارزیابی عملکرد تلفیقی کارکنان در بهبود عملکرد (مطالعه موردی دانشگاه آزاد واحد قزوین). مجله پژوهشگر. شماره ۴، صص ۹-۲.

مهرخوان، احمد، غمخوار، قاسم، (۱۳۸۷). موسسات آموزش عالی غیرانتفاعی - غیردولتی (بررسی قابلیت ها، چالش ها و راهبردها). مشهد: آهنگ قلم.

نادری، ابوالقاسم، عبداللهی، حسین (۱۳۸۹). کارایی و اثربخشی کیفیت گروه های آموزشی دانشگاهی: چالش ها و چشم اندازها. مجموعه مقالات چهارمین همایش سالانه ارزیابی درونی کیفیت در نظام دانشگاهی. تهران: مرکز ارزیابی کیفیت دانشگاه تهران.

هاشمی، حامد؛ پورامین زاد، سعیده (۱۳۹۰). تحلیل الگوی اعتبارسنجی و ارزیابی درونی جهت ارزیابی و تضمین کیفیت در نظام دانشگاهی. پنجمین همایش "ارزیابی کیفیت در نظام دانشگاهی" - دانشگاه تهران - پردیس دانشکده های فنی، صص ۲۴-۱

Al-lamki, M.salma (2006). The Development of Private Education in the Sultanate of Oman: Perception and Analysis. *International Journal of Private Education*, No.3,pp.54-77

Beine,E.M.M(2010). Privatisation of Higher Education in Uganda and the Global Gender justice ideal: Uneasy bedfellows. *Educational Review*,62(3),pp.315-328

Dennison, G(2003). Privatization: An unheralded trend in public higher education. *Innovative Higher Education*, 28(1),pp.7-20

Filippakou, O., Tapper, T.(2010). The state and the Quality Agenda: A Theoretical Approach. *Higher education policy*, No. 23,pp. 475-491

kai, j. (2009).A critical analysis of accountability in higher education its relevance to evaluation of higher education. *Chines education & society*, 42(2), 39- 51

Kiss, V. (2005). Quality assurance in tertiary education: Current practices in OECD countries and a literature review on potential effects.3-42 .
(www.oecd.org/edu/tertiary/review)

Koslowski, F, A. (2006). Quality and assessment in context: a brief review. *Quality Assurance in Education*, 14(3), 277-288

Lamicq, H. & Jensen, H.T.,(2001). *Towards Accreditation Schemes for Higher Education* Peace lenn, m. (2004). Quality assurance and accreditation in higher education in east asia and the pacific. *Working paper series on*, No. 6, 1- 85.

Rubin, Y, Kovalenko, A, Belokopytov, A, Soboleva, E (2010). Quality Assurance Review for Higher Education. *Quality Assurance Review*, vol.2, No.2, pp.156-168.

Saad, G.H(2001), Strategic performance evaluation: Descriptive and Prescriptive analysis. *Industrial Management & data systems*,pp. 390-399

Sanyal, B, Michaela, M (2007). Quality Assurance and the role of accreditation: An overview. [https://Scholarly articles for Quality Assurance and the role of accreditation: An overview](https://Scholarly%20articles%20for%20Quality%20Assurance%20and%20the%20role%20of%20accreditation%3A%20An%20overview)

Van Damme, D (1999) Internationalization and Quality Assurance: Towards WorldWide Accreditation? *European journal for education law and policy* 4, 1-20

Vlasceanu, I, Grunberg, D, Parlea (2004). Quality assurance and Accreditation: A Glossary of basic terms and definitions. *Revised and updated edition Unesco- cepes*, pp1-119

Williams H. S. Szal, D (2011). Candidates assessment of a principal preparation program. *Education*, 131(3), 481- 485.